

УДК 343.

О. Олховенко

THE CONCEPT OF A CRIME OF REFUSAL OF A WITNESS TO TESTIFY OR REFUSAL OF AN EXPERT OR AN INTERPRETER TO PERFORM THEIR DUTIES UNDER ARTICLE 385 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE

О.І. Олховенко

*здобувач кафедри кримінального права,
кримінології,
цивільного та господарського права
ВНЗ «Національна академії управління»
м. Київ*

ПОНЯТТЯ ЗЛОЧИНУ ВІДМОВА СВІДКА ВІД ДАВАННЯ ПОКАЗАНЬ АБО ВІДМОВА ЕКСПЕРТА ЧИ ПЕРЕКЛАДАЧА ВІД ВИКОНАННЯ ПОКЛАДЕНИХ НА НИХ ОBOB'ЯЗКІВ ЗА СТАТТЕЮ 385 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Питання, що стосуються поняття злочину відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків, важливі для кримінального права з позиції меж дії кримінального закону (ст. 385 КК України).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами злочину, передбаченого ст. 385 КК України, займалися такі вчені: В.І. Борисов, В.І. Тютюгін, М.У. Хавронюк, В.В. Сміх та ін. Зазначені питання знайшли певне вирішення в кримінальному законодавстві зарубіжних держав [1, с. 1–226; 2, с. 1–366; 3, с. 1–375; 4, с. 1–313; 5, с. 1–298]. Проте стосовно поняття злочину відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків праці до цього часу відсутні.

Мета статті полягає у з'ясуванні поняття злочину відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків.

Основні результати дослідження. З'ясовуючи поняття злочину відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків, необхідно акцентувати увагу на тому, що ці надто важливі положення потрібно розглядати з урахуванням таких функцій суверенної держави України, як: 1) охорона відносин у сфері правосуддя; 2) забезпечення конституційних прав і гарантій фізичних і юридичних осіб, а

також прав і професійних гарантій на справедливе судочинство, передбачені Конституцією України [6], Кримінально-процесуальним кодексом України [7] та іншими нормативно-правовими актами. Водночас необхідно констатувати, що турбота держави на економічному, організаційному, правовому, освітньому та науковому рівнях щодо здійснення правосуддя ще надто далека від потреб суспільства на сучасному етапі його розвитку. Таке ставлення негативно впливає на всі сфери його прояву. Зазначене свідчить про те, що сьогодні охорона умов (стосунків) щодо належного давання показань свідком, виконання експертом чи перекладачем покладених на них обов'язків у суді або в інших видах провадження – одна з найбільших актуальних проблем, яку потрібно вирішувати нашій державі негайно.

З цією метою слід посилити вивчення як стану проблем, що поставлені під охорону закону про кримінальну відповідальність (ст. 385 КК України), так і діяльності правоохоронних органів для відпрацювання стратегії держави, покликаної запобігти вчиненню таких злочинів. Без контролю за злочинністю, її тенденціями і проведенням організаційних та правових заходів щодо охорони суспільних відносин, передбачених ст. 385 КК України неможливе подолання цих злочинних проявів. Отже, стає очевидним той факт, що встановити належний контроль можна лише за тим соціальним явищем, що достатньо глибоко і всебічно вивчено.

Незважаючи на допущення істотних порушень у цій сфері, треба зазначити, що у структурі злочинності питома вага злочинів проти правосуддя, в тому числі і злочинів, передбачених ст. 385 КК України, незначна (у відсотковому відношенні питома вага вчинення цих злочинів, що входять до цього розділу, складає від 0,8 до 1, 1% від загальної кількості злочинів, які вчиняються в Україні). Це є свідченням того, що питання кримінальної відповідальності за злочини проти правосуддя і, зокрема, за злочин відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків належить до числа найменш розроблених, хоча їх вирішення має дуже важливе як політичне, так і правове значення. Одна з причин низької частки притягнення осіб до кримінальної відповідальності за злочин, передбачений ст. 385 КК України, полягає в тому, що: 1) правоохоронні органи до цього часу не пройшли реформування; 2) необґрунтована пасивність усієї системи правоохоронних органів; 3) залишки ще радянської системи організації і планування боротьби зі злочинністю; 4) зрощування деяких працівників правоохоронних органів з учасниками організованих злочинних угруповань тощо. Як наслідок, особи, які відмовляються від давання показань (свідки) або відмовляються без поважних причин від виконання покладених на них обов'язків у суді або під час провадження досудового розслідування, здійснення виконавчого провадження, розслідування тимчасовою слідчою комісією Верховної Ради України (це експерти чи перекладачі), не завжди притягуються до кримінальної відповідальності, оскільки практичні працівники не розуміють деяких об'єктивних і суб'єктивних ознак цього злочину та меж дії цього закону.

З'ясування суті та призначення кримінально-правового поняття злочину відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'яз-

ків, обґрунтування кримінальної відповідальності за це кримінальне правопорушення мають велике значення для розуміння меж дії закону (ст. 385 КК України), правильної кваліфікації діяння винного та зміцнення законності, відіграють важливу роль у боротьбі із зазначеними злочинами і реалізації функцій закону — ст. 385 КК України у запобіганні цих злочинів.

У контексті зазначеного вище необхідно зауважити, що в юридичній літературі не отримали розробку і висвітлення питання, які стосуються поняття «відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків» та взагалі не визначено поняття злочину, передбаченого ст.385 КК України. У низці досліджень фрагментарно висвітлюються питання, що тією чи іншою мірою пов'язані з проблемою відмови свідка від давання показань або відмови експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків. Запропоновані при цьому визначення та судження, на наш погляд, не розкривають поняття злочину відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків.

У цьому випадку необхідно для повного вивчення цієї проблеми звернутися до деталізації, а саме: послугуватися складовими — об'єктивними та суб'єктивними ознаками цього злочину. Враховуючи те, що кримінально-правове діяння має чітко визначені ознаки, описані в диспозиції ст. 385 КК України Особливої частини КК, а також у відповідних статтях Загальної частини КК України, це: дія; час вчинення злочину; суб'єкт вчинення злочину, то ці положення є підвалинами для дослідження, оскільки вони слугують відмежуванням одного злочину від іншого.

Отже, в основі вивчення злочину покладена відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків (ст. 385 КК України), як уже було задекларовано раніше, нам необхідно звернутися до його об'єктивних і суб'єктивних ознак.

Перш за все нам необхідно звернутися до безпосереднього об'єкта цього злочину (передбаченого ст. 385 КК України). Таким основним безпосереднім об'єктом даного злочину виступають: 1) суспільні відносини, що забезпечують умови з належного давання показання свідком, виконання експертом чи перекладачем покладених на них обов'язків у суді або під час провадження досудового слідства, здійснення виконавчого провадження, розслідування тимчасовою слідчою комісією Верховної Ради України чи дізнання [8, с. 88]; 2) додатковим безпосереднім об'єктом цього злочину виступають суспільні відносини, що забезпечують умови з охорони законних прав і інтересів фізичних та юридичних осіб [3, с. 88].

Як ми вже зазначали, об'єктивна сторона цього злочину характеризується такими обов'язковими ознаками зовнішньої сторони, як дія та час вчинення злочину [8, с. 99]. Таким чином, така ознака об'єктивної сторони цього злочину, як дія — це активна, усвідомлена (вольова), протиправна поведінка суб'єкта: це відмова свідка від давання показань; або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків [8, с. 100–101].

Що стосується такої обов'язкової ознаки об'єктивної сторони цього злочину, як час вчинення злочину, то вона буде мати місце тоді, оскільки в ч.1

ст. 385 КК України зазначається, що заборона на відмову свідка від давання показань або відмову експерта чи перекладача без поважних причин від виконання покладених на них обов'язків поширюється на них, коли такі дії відбувалися у суді або під час провадження досудового розслідування, здійснення виконавчого провадження, розслідування тимчасовою слідчою комісією Верховної Ради України [9, с. 102].

Слід звернути увагу на те, що в даному випадку криміналізована така дія, як відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків, також криміналізація такої дії пояснюється тим, що вона відбувається під час суду, досудового розслідування, здійснення виконавчого провадження, розслідування тимчасовою слідчою комісією Верховної Ради України [9, с. 103–104].

Суб'єктом цього злочину слід вважати фізичну осудну особу, яка досягла 16-річного віку до моменту вчинення злочину і викликана як свідок, призначена експертом чи залучена як перекладач (спеціальний суб'єкт) у цивільній, кримінальній, господарській та адміністративній справі компетентним на це органом чи особою, яка попереджена про кримінальну відповідальність: свідок — за давання завідомо неправдивих показань або за відмову давання показань, експерт чи перекладач — за відмову від виконання покладених на них обов'язків без поважних причин у суді або під час провадження досудового розслідування, здійснення виконавчого провадження, розслідування тимчасовою слідчою комісією Верховної Ради України та, незважаючи на таке попередження, вчинила такі заборонені діяння [10, с. 74–75].

Суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 385 КК України, характеризується у формі умислу [11, с. 92]. Для цього злочину характерний лише прямий умисел.

Висновки. Маючи такий дослідницький фундамент та аналіз об'єктивних і суб'єктивних ознак злочину, передбаченого ст. 385 КК України, спробуємо сформулювати кримінально-правове визначення злочину відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків.

«Під кримінально-правовою відмовою свідка від давання показань або відмовою експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків слід розуміти умисні, заборонені КК України дії суб'єкта, що посягають на суспільні відносини, що забезпечують умови з належного давання показань свідком, виконання експертом чи перекладачем покладених на них обов'язків у суді, під час проведення досудового розслідування, здійснення виконавчого провадження, розслідування тимчасовою слідчою комісією Верховної Ради України, які полягають у відмові свідка від давання показань або відмові експерта без поважних причин від виконання покладених на них обов'язків в установах, зазначених у диспозиції цієї статті».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. THE JAPANESE PENAL CODE / Edited and introduction by Doctor of Law, prof. A.I. Korobeev. — St. Petersburg : "Yuridichesky Center — Press", 2002. — 226 p.

2. The Swiss Penal Code / Preface by a member of the Council of Federation the Federal Assembly of the RF. N. Volkov; edited, translated from German, and introduction by Candidate of Law A.V. Serebrennikova. — St. Petersburg : “Yuridichesky Center — Press”, 2002. — 366 p.

3. Criminal Legislation of Norway / Edited and introductory article by Doctor of Law, professor Yn. V. Golik; translated from Norwegian A.V. Zhmenya. — St. Petersburg : “Yuridichesky Center — Press”, 2002. — 366 p.

4. The Latvian Penal / edited and introduction by candidate of law A.I. Lukashov and candidate of law E.A. Sarkisova, translated from Latvian by candidate of Law A.I. Lukashov. — St. Petersburg : “Yuridichesky Center — Press”, 2001. — 313 p.

5. The Bulgarian Penal Code / edited by candidate of Law, assistant professor A.I. Lukashov; introduction by Y.I. Aidarov. — St. Petersburg : “Yuridichesky Center — Press”, 2001. — 298 p.

6. Конституція України 1966 року // Відомості Верховної Ради України. — 1966. — № 30. — Ст. 141.

7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4657 — VI // Відомості Верховної Ради України. — 2013. — № 9 — 10. — № 11—12, № 13. — Ст. 88.

8. Ольховенко О.І. Безпосередній об’єкт злочину, передбаченого ст. 385 КК України / І.О. Ольховенко // Юридична наука — 2015. — № 1. — С. 81—90.

9. Ольховенко О.І. Об’єктивна сторона злочину відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов’язків / І.О. Ольховенко // Юридична наука — 2015. — № 5. — С. 93—110.

10. Ольховенко О.І. Суб’єкт злочину, передбаченого ст. 385 КК України / І.О. Ольховенко // Юридична наука — 2014. — № 4. — С. 59—79.

11. Ольховенко О.І. Суб’єктивна сторона злочину, відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов’язків / І.О. Ольховенко // Юридична наука — 2015. — № 8. — С. 88—94.

REFERENCES

1. THE JAPANESE PENAL CODE / Edited and introduction by Doctor of Law, prof. A.I. Korobeev. — St. Petersburg : “Yuridichesky Center — Press”, 2002.— 226 p.

2. The Swiss Penal Code / Preface by a member of the Council of Federation the Federal Assembly of the RF. N. Volkov; edited, translated from German, and introduction by Candidate of Law A.V. Serebrennikova. — St. Petersburg : “Yuridichesky Center — Press”, 2002. — 366 p.

3. Criminal Legislation of Norway / Edited and introductory article by Doctor of Law, professor Yn. V. Golik; translated from Norwegian A.V. Zhmenya. — St. Petersburg : “Yuridichesky Center — Press”, 2002.— 366 p.

4. The Latvian Penal / edited and introduction by candidate of law A.I. Lukashov and candidate of law E.A. Sarkisova, translated from Latvian by candidate of Law A.I. Lukashov. — St. Petersburg : “Yuridichesky Center — Press”, 2001. — 313 p.

5. The Bulgarian Penal Code / edited by candidate of Law, assistant professor A.I. Lukashov; introduction by Y.I. Aidarov. — St. Petersburg : “Yuridichesky Center — Press”, 2001. — 298p.

6. Konstytutsiia Ukrainy 1966 roky // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. — 1966. — № 30. — St. 141.

7. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy vid 13 kvitnia 2012 roky № 4657 – VI // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 2013. – №9 – 10. – № 11–12, № 13. – St. 88.

8. *Olkhovenko O.I.* Bezposerednii ob'iekt zlochynu, peredbachenoho st. 385 KK Ukrainy / I.O. Olkhovenko // Yurydychna nauka – 2015. – № 1. – S. 81–90.

9. *Olkhovenko O.I.* Ob'iektivna storona zlochynu vidmova svidka vid davannia pokazan abo vidmova eksperta chy perekladacha vid vykonannia pokladenykh na nykh obov'язkiv / I.O. Olkhovenko // Yurydychna nauka – 2015. – № 5. – S. 93–110.

10. *Olkhovenko O.I.* Sub'iekt zlochynu, peredbachenoho st. 385 KK Ukrainy / I.O. Olkhovenko // Yurydychna nauka – 2014. – № 4. – S. 59–79.

11. *Olkhovenko O.I.* Sub'iektivna storona zlochynu, vidmova svidka vid davannia pokazan abo vidmova eksperta chy perekladacha vid vykonannia pokladenykh na nykh obov'язkiv / I.O. Olkhovenko // Yurydychna nauka – 2015. – № 8. – S. 88–94.

Ольховенко О.І. Поняття злочину відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків за статтею 385 Кримінального Кодексу України

У статті здійснено дослідження поняття злочину, передбаченого статтею 385 Кримінального кодексу України. Автор на підставі об'єктивних і суб'єктивних ознак цього злочину пропонує визначення кримінально-правового поняття злочину відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків.

Ключові слова: поняття злочину, експерт, свідок, перекладач, відмова, показання, виконання обов'язків.

Ольховенко О.И. Понятие преступления отказ свидетеля от дачи показаний или отказ эксперта или переводчика от исполнения возложенных на них обязанностей по статье 385 Уголовного Кодекса Украины

В статье осуществлено исследование понятие преступления, предусмотренного статьей 385 Уголовного кодекса Украины. Автор на основании объективных и субъективных признаков этого преступления предлагает определение уголовно-правового понятия преступления отказ свидетеля от дачи показаний либо эксперта или переводчика от выполнения возложенных на них обязательств.

Ключевые слова: понятие преступления, эксперт, свидетель, переводчик, отказ, показания, исполнение обязанностей.

Olkhovenko O. The Concept of a Crime of Refusal of a Witness to testify or Refusal of an Expert or an Interpreter to perform their duties under Article 385 of the Criminal Code of Ukraine

The article studies the crime under Article 385 of the Criminal Code of Ukraine. The author on the basis of objective and subjective aspects of the mentioned crime suggested the definition of the criminal law concept of the crime “The refusal of a witness to testify or refusal of an expert or interpreter to perform their duties.”

Keywords: Concept of a Crime; Expert; Witness; Translator; Refusal; Statements Duties

Стаття надійшла до редакції 09.03.2017.